

Plants are most important biotic component of ecosystem, special attention must be given to research on improvement of plant growth and utilization of plants for sustainable development. This book comprises of research and review papers on various plants; on several aspects like Hypolipidemic activity, Biocontrol agent for sustainable environment, Antioxidant potential of wound healing plants, Effect of polyherbal preparation, Micropropagation, Natural regeneration, Carbon sequestration potential of tree species, Impact on rearing performance, Induced variations in quantitative traits, Effect of potting media, Effect of Azospirillum strains, Use of Gliricidia, Growth and sporulation of Alternaria, Effect of biomethanated spent wash along with bio-compost, Ectoparasite control, Effect of zein protein coating, Phytochemical Effect, Effect of biofertilizers, Effect of garbage bio-pesticide, etc. written by professors and researchers. This book is useful for researchers, academicians, students, nature lovers, environmentalists, government officials and policy makers etc.

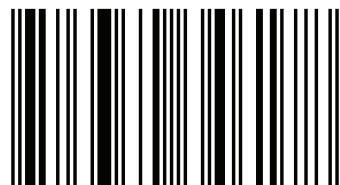
Plants: Growth and Uses

Pratap V. Naikwade (Ed.)

Plants: Measures to Improve Growth and Various Uses

Dr. Pratap V. Naikwade is editor and one of authors of this book. He has completed post doc research from USA. He is author of several research papers and books, worked as invited speaker in International Conferences, recipient of Young Scientist, Outstanding Researcher, The Environmentalist and other Awards also got international recognition.

978-3-330-34617-8

Naikwade (Ed.)

LAP
LAMBERT
Academic Publishing

CHAPTER 16

Studies on Rearing Performance of *Bombyx Mori* L. (Race: PM ×CSR2) With Fortification of Mulberry Leaves Using Plant Extracts

Sunil. B Avhad¹ and Chandrashekhar J. Hiware²

¹Assistant Professor, Department of Zoology,
Annasaheb Vartak college of Arts, Kedarnath Malhotra College of
Commerce, E.S. Andrades College of Science,
Vasai road, Palghar, Maharashtra, India.

²Head and Professor, Department of Zoology,
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University,
Aurangabad, Maharashtra, India.

Abstract

The Mulberry Silkworm, *Bombyx mori* L. fifth instar larvae were fed on mulberry leaves fortified with plant extracts of *Ziziphus jujuba* L. with concentration (1:2, 1:4 and 1:8) on the biological parameters of silkworm *Bombyx mori* L., its impact on the larval weight, mortality, cocoon weight, shell weight, pupal weight, shell ratio, filament length, filament weight, denier and Number of filament breakages was investigated. The result was shows very interesting and positive for all biological character of *Bombyx mori* L. under study. The present study play very important role in improvement of silk quality and quantity which is in turn helping to farmer to improve their economical status.

Keywords: *Bombyx mori*, mulberry leaves, rearing performance, *Ziziphus jujuba* L.

रातवा

सखाराम डाखोरे

रातवा

सखाराम डाखोरे

Ranva
Sakharam Dakhore

प्रथमावृत्ती : ६ एप्रिल २०१९ (गुढीपाडवा)

© सखाराम डाखोरे
ए-२०१, के. टी. सेरेमणी,
के. टी. विहार, ओम नगर,
वसई रोड (प.),
जि. पालघर - ४०१२०२
मो. ९८५०११६६४५

ISBN: 978-93-86469-49-6

प्रकाशक :

सौ. नम्रता मुळे
डिंपल पब्लिकेशन
१०४, वायकिकी अपार्टमेंट,
आनंदनगर, बियन चव्हाण मार्ग,
नवघर, वसई रोड स्टेशन (प. रेल्वे),
जि. पालघर - ४०१ २०२.
दूरध्वनी : ०२५० २३३५२०३
E-mail : dimplepublication@gmail.com
Visit : www.dimplepublication.com

मुंबई कार्यालय :
४/१, कल्याण बिल्डिंग,
खाडिलकर मार्ग,
गिरगाव, मुंबई - ४०० ००४.
दूरध्वनी : २३८०३०१२

मुद्रक :

प्रमोद घोसाळकर
प्रतीक ऑफसेट
१८०-सी, गायवाडी, गिरगाव,
मुंबई - ४०० ००४.

अक्षरजुळणी :

युनिक सिस्टीम,
८/४३१, कोहिनूर कंपाउंड,
दादर, मुंबई - ४०० ०१४.
दूरध्वनी : ६५७२८९६६,
८९७६४७३१४७

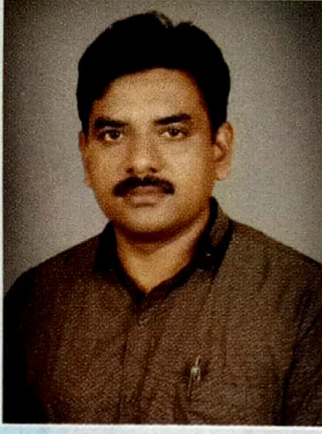
मुखपृष्ठ : सरदार जाधव

मूल्य : ₹१५०

अनुक्रमणिका

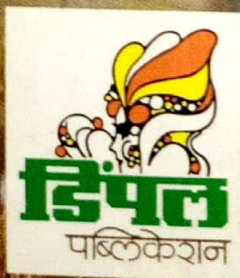
१. कविता उगते माझी / १९
२. जीणं उरावं पुरून / २०
३. माय बाप / २१
४. रान / २२
५. ती कोण होती? / २४
६. चांदण्याची वाट / २६
७. नशीब / २७
८. लाज झाकणरं झाड / २८
९. आत्महत्या करणाऱ्या / २९
शेतकऱ्यास... / २९
१०. पोळा...बैलाचं मनोगत / ३१
११. रिन / ३२
१२. डोई घागर फिरते... / ३३
१३. पळ्हाटी / ३५
१४. पावसा...अरे पावसा... / ३७
१५. इट्टू कोणत्या जातीचा / ३८
१६. तुकोबाची गाथा / ४१
१७. तुकारामाच्या अभंगात / ४२
१८. झळांच्या पहाऱ्यात / ४३
१९. फाटलेलं आभाळ / ४४
२०. शेतावरं / ४६
२१. खचलेलं घर / ४७
२२. शब्दांचा जंजाळ / ४८
२३. मरणगाणी... / ४९
२४. दुष्काळ / ५०
२५. उभा करपला बाप / ५१
२६. कसं गुराख्याचं जीणं / ५२
२७. नभ ऊतरू दे रानी / ५३
२८. पोटाची आग / ५४
२९. लेक शहराचा झाला / ५५
३०. महात्मा जोतिबा फुले... / ५७
३१. कुणाला? / ५८
३२. रोजचेच झाले / ५९
३३. गर्जनांचे वादळ / ६०
३४. सांभाळ / ६१
३५. दहशतीचा ढोल / ६२
३६. संकटांचे वरदान / ६३
३७. जखमाच फार झाल्या / ६४

३८. पाहिले मी... / ६५
 ३९. यावं... / ६६
 ४०. ओरखडे / ६७
 ४१. जेव्हा सुंदर होतो मी... / ६८
 ४२. भुकेने जाग आली / ६९
 ४३. गावची वाट / ७०
 ४४. वादळ / ७१
 ४५. इथली वाट चालताना / ७२
 ४६. गावची शाळा / ७३
 ४७. मी नभ पांघरले आता / ७४
 ४८. काळडोहातली शांतता / ७५
 ४९. रंग आज वेगळे का / ७६
 ५०. आयुष्यभर... / ७७
 ५१. भटकंती / ७८
 ५२. गातो मरणाची गाणी / ७९
 ५३. जेव्हा मी वाट चालतो / ८०
 ५४. वणवा... / ८१
 ५५. भाकर... / ८२
 ५६. साळा शिकव गं / ८३
 ५७. सखा म्हणे... / ८४
 ५८. सखा म्हणे... / ८५
 ५९. जागर पाण्यासाठी / ८६
 ६०. माय या शहरात / ८७
 ६१. गीत तुझे गायीले / ८८
 ६२. माय सोडून गेली तव्हा / ८९
 ६३. आई... / ९०
 ६४. गोड पाखराचं गाणं / ९१
 ६५. मामाचा गाव / ९२
 ६६. लगनाच्या सरा / ९३
 ६७. ओल / ९४
 ६८. मोर लांडोर / ९५
 ६९. जायबंदी / ९६
 ७०. तुझे व्याकुळले डोळे / ९७
 ७१. ओढ / ९८
 ७२. पाव्हणा / ९९
 ७३. तू गं रूपाचं चांदणं / १०२
 ७४. सये तू... / १०३
 ७५. अंगणाचं पाणी / १०४
 ७६. सूर्य उगवू दे नवा / १०५
 ७७. अजूनही / १०६
 ७८. बियाणं / १०८
 ७९. बिरसाईता / १०९
 ८०. रानवा / १११

सखाराम डाखोरे हे कष्टकरी कुटुंबातून आलेले कवी आहेत. कोरडवाहू चार एकर जमीन वर्षानुवर्ष सावकाराकडं गहाण पडलेली. आईवडील पोटापाण्यासाठी रोजगार शोधत बाहेर पडलेले. याच्यात्याच्या जवळ राहत गुरं राखत शाळा शिकणारा सखा खचवून टाकणाऱ्या भोवतीच्या परिस्थितीतही मोठ्या हिमतीनं स्वतःला टिकवून ठेवतो. संघर्ष करत उच्चविद्याविभूषित होतो. दरम्यान आईचं छत्र हरवलं तरी शाळा सोडत नाही. इथं- तिथं मजुरी करत, शाळेवर शिपाई, गाडीवर क्लिनरकी, ड्रायवरकी करत शिकत राहतो. कुणीच आपलं नाही अशा आभाळ कोसळीत तो मात्र सगळ्यांना आपलसं करत जातो. एक दिवस परिस्थितीवर मात करत आपलं स्वप्न साकार करतो. एकेकाळचा शिपाई महाविद्यालयातला उच्चविद्याविभूषित प्राध्यापक होतो. मुंबईसारख्या महामायानगरीत आयुष्य स्थिर करतो. आपल्या आईवडील, भाऊ भावंडांनाही महानगरात स्थिर होताना पाहतो. त्याला हा यशोशिखराकडं नेणारा संघर्ष करायला सोबत केलेली आहे, बळ दिलेलं आहे ते कवितेनं. त्याच्या खाणा-खुणा या कवितेत जागोजागी पाहायला मिळतात.

- इंद्रजित भालेराव

ISBN: 978-93-86469-49-6

9 789386 469496

Price : ₹ 150

An illustration of two hands, one slightly above the other, cupping a small, dark, leaf-like object. The hands are rendered in a light, sketchy style against a dark background.

A NEW APPROACH TO
SUBALTERN
LITERATURE

Dr. Shivaji D. Sargar

CONTENTS

1. Subalternity and Marginal Literature:
A Socio-Critical Perspective 9
Dr. Shivaji D. Sargar
2. Subversion of Marginality: A Study of Selected
Poems of Meena Kandasamy 21
Ms. Sonali Khandekar
3. Marginalization and Dalit Lives 29
Dr. Sumeet R. Patil
4. The Victim Had No Right to Live: White Hegemony
and Black Marginalization in Toni Morrison's
The Bluest Eye 38
Dr. Manisha Patil
5. Muzzling Dissent of Black Africans in Apartheid
Regime: A Critical Survey of Select Novel of
J. M. Coetzee 48
Mr. Vijayanand P Bansode
6. Toni Morrison's *Beloved* : A Critique of
Institutionalized Dehumanization 55
Dr. B. N. Kesur
7. Marginalization and Subjugation of Women in
Rama Mehta's *Inside the Haveli* 60
Mr. Omkar D. Kudalkar
8. English Medium Education: Marginalisation That
Needs to Be Addressed 65
Ms. Anusha Ramanathan
9. Un-Veiling the Peripherals in *Persepolis*:
Marginalisation in Marjane Satrapi's Graphic Novel 75
Ms. Taranginee Gupta
10. Depiction of Marginalised Desires in "The Remains
of the Feast " by Githa Hariharan 87
Dr. Vidya P. Verma

Muzzling Dissent of Black Africans in Apartheid Regime: A Critical Survey of Select Novel of J. M. Coetzee.

Mr Vijayanand P Bansode (vijayanandbansode@gmail.com)
Annasaheb Vartak College of Arts, Vasai West

Abstract

Dominance is the inherent quality of human being wherever he gets space to execute the power of dominance, he executes it by using means of media, power, money, laws etc. Apartheid regime of Africa muzzled the voices of black Africans by enacting and designing inhumane legislations. In the history of human civilisation black Africans have been facing inhuman marginalisation in their own motherland. Witch hunted programmes executed to portray their cruel identity to brand them irrational, rude, uncivilised and useless for the main path of the development. Systematic and comprehensive cooked faulty order put the pressure to suppress the voices of voiceless people. J.M. Coetzee's novel, '*Age of Iron*' reflects the darker reality of chaotic order of the African society. Present research paper will highlight the prepared and baked agenda of Apartheid regime to maintain their dominance at the cost detrimental to the humanity.

(Key Words: Marginalisation, apartheid regime, muzzling dissent)

'*Age of Iron*' is remarkable novel by J.M. Coetzee, which reflects the darker reality of the ethnic, racial and linguistic of African society. In Cape Town, South Africa an elderly professor Mrs Curren writes a letter to her distant daughter who has been living USA with her husband and children. She narrates the political and social upheaval of the South Africa in the form letters. At the beginning of the novel protagonist Mrs Curren diagnosed malignant cancer, in her dying days, she faced to the brutalities of apartheid system. Throughout her life she lived segregated life, being a white professor she did not faced discrimination, unsafety, unstable and inhumane treatment. But after her superannuation the situation of the South Africa became more miserable and vulnerable for the violence. Worsen situation of the country transformed her personality as a passive professor to active worker. Black Africans assaulted by the difference means of the violence that is physical, mental and sexual. It was imperatives of the changing situation of the region to face off disordered system.

Apartheid system was a new term but an old idea. It literally means "apartness" and it represented the codification in one oppressive system of all the laws and regulations that had kept Africans in an inferior position to whites for centuries. Mrs Curren is protagonist character, she is the centre order of the novel. It is the quest of survival and her identity where she underwent tremendous transformations politically, emotionally, and physically.

In the worst situation politicians should have to play reasonable role to pacify the violence, in contrary they were busy in the day today affairs with full of happiness. Politicians should organise preventive measures to control the chaos. She rightly observes the politicians and administrative officers of the country

".....Eating, and talking, munching lives, belching" (29 AOI)

NOTIFICATION OF CHAPTER ACCEPTANCE

November 27, 2018, London

Dear Mrs. Gupta,

It is my pleasure to inform you that the manuscript titled "Wickerhamomyces anomalus : an alternative of Saccharomyces cerevisiae yeast strain for mannan oligosaccharides production " has been accepted for publication in the book "Yeasts in Biotechnology."

We firmly believe that your contribution will be of great importance to the scientific community.

Sincerely yours,

IntechOpen

*Self attested
Gupta*

FREE E-BOOK
of Entire Theory Questions &
Answers with Scratch Card with
an in-built App for practicing MCQ.

Bhavana Chauhan-Lad
Dr. Navin Mukesh Punjabi
Laila Ahmed Patel

Principles of Management

F.Y. B.B.I. Semester-I

SP
SHETH
PUBLISHERS PVT. LTD.

FREE E-BOOK
of Entire Theory Questions &
Answers with Scratch Card with
an in-built App for practicing MCQ.

Our Outstanding Publications for F.Y.B.B.I. - Semester - I

ELECTIVE COURSE (EC)

- ENVIRONMENT AND MANAGEMENT OF FINANCIAL SERVICES
Aherkar, Patel, Agarwal, Mishra, Makhija DIGITAL EDITION AVAILABLE
- PRINCIPLES OF MANAGEMENT
Lad, Punjabi, Patel DIGITAL EDITION AVAILABLE
- FINANCIAL ACCOUNTING - I
Chopde, Negaraju, Naikar, Pandey, Bhatti DIGITAL EDITION AVAILABLE

ABILITY ENHANCEMENT COMPULSORY COURSE (AECC)

- BUSINESS COMMUNICATION - I
Doctor, Doctor, Hussaini, Chakne DIGITAL EDITION AVAILABLE

SKILL ENHANCEMENT COURSE (SEC)

- FOUNDATION COURSE - I
Shinde, Bhagwat, Nimbalkar, Chakne DIGITAL EDITION AVAILABLE

CORE COURSE (CC)

- BUSINESS ECONOMICS - I
Sayyed DIGITAL EDITION AVAILABLE
- BUSINESS ECONOMICS - I
Kalkoti, Rajalakshmy DIGITAL EDITION AVAILABLE
- QUANTITATIVE METHODS - I
Hait, Mishra, Jain

SHETH
PUBLISHERS PVT. LTD.

Unit No. 4, Ground Floor, Lalwani Industrial Estate, 14, G.D. Ambekar Marg, Wadala, Mumbai-400 031
Tel.: (022) 6662 4353, 6662 4354. Fax: 6662 4356. e-mail: support@shethpublishers.com

ISBN - 978-93-5149-364-8

Price - ₹ 125.00

BUSINESS STATISTICS

As per the New Syllabus CBCS Pattern 2019-20 of SP Pune University
for F.Y.BBA (Computer Application), Semester I

Dr. (Mrs.) Abhilasha S. Magar
Prof. (Mrs.) Neelam Uday Nair

Himalaya Publishing House
ISO 9001:2015 CERTIFIED

Business Statistics

[As Per the New Syllabus CBCS Pattern 2019-20 of SP Pune University for F.Y. BBA (Computer Application), Semester I]

Dr. (Mrs.) Abhilasha S. Magar

*M.Sc. (Maths), B.Ed., Dip. C.P., Ph.D.
Department of Mathematics & Statistics,
Annasaheb Vartak College of Arts,
K.M. College of Commerce,
E.S. Andrades College of Science,
Vasai Raod (W), Thane - 401 202.*

Prof. (Mrs.) Neelam Uday Naik

*B.Sc.(CS), M.Sc.(Statistics), B.Ed.
Assistant Professor, Department of Mathematics and Statistics.
ATSS College of Business Studies and Computer Application,
Chinchwad, Pune - 411 019.*

Himalaya Publishing House

ISO 9001:2015 CERTIFIED

ABOUT THE AUTHORS

Dr. Abhilasha S. Magar is an educationist. She has been associated with teaching sector for last 15 Years. Her doctorate thesis covers the subject Fixed Point Theorem in Various Spaces. She has published 11 papers in International journals and 23 books in Mumbai University. She has been appointed as examiner for Viva-Voice in TY BMS/BBI. Her contribution as mentor to students in respect of the career prospects is also remarkable. Her participation in seminars also cannot be ignored. She was conferred with Best Teacher Award in her college in 2013. Her continuous involvement in publishing of the books proves her to be pure and perfect academician.

Prof. Mrs. Neelam Naik has completed M.Sc. (Statistics) from Karnataka University, Dharwad. She has 5 years of experience in corporate section into data analytics and is involved in teaching since last 5 years in various disciplines at reputed colleges. Currently, she is working with ATSS College of Business Studies and Computer Applications-NAAC Accredited College as Lecturer in Mathematics and Statistics Department. Her current areas of interest include Data Analysis using Various Statistical Tools, Advance Statistical Analysis and Multivariate Data Analysis.

www.himpub.com

ISBN: 978-93-5367-681-0

PSM 0796

₹ 150/-

Information Technology in Banking and Insurance – II

Dr. Abhilasha S. Magar

Himalaya Publishing House

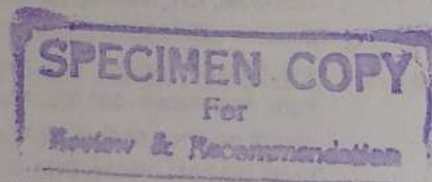
ISO 9001:2015 CERTIFIED

Information Technology in Banking and Insurance – II

As per the New Syllabus of Mumbai University for
S.Y. BBI, Semester – IV, 2017-18

Dr. (Mrs.) Abhilasha S. Magar

*M.Sc. (MATHS), B.Ed., Dip. C.P., Ph.D.
Department of Mathematics & Statistics,
Annasaheb Vartak College of Arts,
K.M. College of Commerce,
E.S. Andrades College of Science,
Vasai Road (W), Thane – 401202.*

Himalaya Publishing House
ISO9001:2015 CERTIFIED

ABOUT THE AUTHOR

Dr. Abhilasha S. Magar is an educationist. She has been associated with teaching sector for last 15 years. Her doctorate thesis covers the subject Fixed Point Theorem in various spaces. She has published 11 papers in International journals and 23 books in Mumbai University. She has been appointed as examiner for Viva-Voice in TY BMS/BBI. Her contribution as mentor to students in respect of the career prospects is also remarkable. Her participation in seminars also cannot be ignored. She was conferred with Best Teacher Award in her college in 2013. Her continuous involvement in publishing of the books proves her to be pure and perfect academician.

www.himpublishers.com

ISBN: 978-93-5367-847-0

9 789353 678470

ISBN: 978-93-5367-847-0

PSM 0816

₹ 120/-

**CHANDIGARH
UNIVERSITY**

Discover. Learn. Empower.

**INSTITUTE OF
DISTANCE & ONLINE LEARNING**

BACHELOR OF COMPUTER APPLICATIONS

MATHEMATICS

BCA114

Self Learning Material

R101

BACHELOR OF COMPUTER APPLICATIONS MATHEMATICS

BCA114

Dr. Abhilasha S. Magar

**CHANDIGARH
UNIVERSITY**

Discover. Learn. Empower.

VERY
Nuclear

FROSTBITE
Gaming

**CHANDIGARH
UNIVERSITY**

Discover. Learn. Empower.

www.cuidol.in

1800-1213-88800

INSTITUTE OF DISTANCE & ONLINE LEARNING

NH-95, Chandigarh-Ludhiana Highway, Gharuan, Mohali (Punjab)

Phone:- 7527009635 | Email: info@cuidol.in

FOLLOW US ON:

Dr. Babasaheb Ambedkar's Thought

Editor
Dr. Sandesh Wagh

26. **Dr. Babasaheb Ambedkar and Journalism / 157**
Seema Gholap
२७. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे शेतकऱ्यांविषयी कार्य - ऐतिहासिक अभ्यास / १६२
प्रा. डॉ. जाधव बबन भिवसेन
२८. प्रजासत्ताक भारत व २६ जानेवारी १९५० / १७३
डॉ. शहाजी कांबळे
२९. स्वराज्याच्या संदर्भाने डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांची संपादकीय भूमिका / १७७
प्रा. श्रीकांत सिरसाठे, डॉ. अंकुश सोहानी
३०. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आणि कामगार चळवळ / १८२
प्रा. डॉ. तानाजी शिवाजी लोखंडे
३१. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे स्त्री विकासाचे कार्य-ऐतिहासिक अभ्यास / १८७
श्रीमती स्वाती भास्कर शिंदे
३२. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे शिक्षणवियक विचार व कार्य / १९४
डॉ. प्रशांत तुकाराम माळी
३३. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांची वैचारीकता / १९८
प्रा. डॉ. ज्ञानोबा कदम
३४. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आणि बौध्द धम्म / २०३
प्रा. घाडगे आर. व्ही.
३५. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे सामाजिक तत्त्वज्ञान / २०७
प्रा. डॉ. शेंडगे विजय सोपानराव
३६. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर व वसईतील दलित मुक्ती चळवळ / २१२
डॉ. नेन्सी विन्सेन्ट डिमेला
३७. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर : स्त्री सुधारणा चळवळीचे दीपस्तंभ / २१८
सुधीर भिला सैदाणे
३८. अंबादेवी मंदिर प्रवेश सत्याग्रह आणि सत्यशोधक चळवळीच्या
भूमिकेचे चिकित्सक अध्ययन / २२७
डॉ. कमलाकर पायस
३९. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचा शैक्षणिक दृष्टिकोन आणि
प्राथमिक शिक्षणाची सद्यःस्थिती / २३४
संशोधक- रविकिरण बसंतराव सदानशिव
४०. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आणि जनसमर्थन पत्रकारीता / २४२
प्रा. संजय सु. शेंडे

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर : स्त्री सुधारणा चळवळीचे दीपस्तंभ

सुधीर भिला संशोधने
सहाय्यक प्राध्यापक, इतिहास विभाग,
अण्णासाहेब वर्तक महाविद्यालय, वसई.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे बहुआयामी व्यक्तीमत्व आहे. आधुनिक भारतीय इतिहासात जे कर्ते समाजसुधारक होऊन गेले त्यात भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे नाव अग्रक्रमाने घ्यावे लागेल. डॉ. आंबेडकरांच्या समाजसुधारणेचे अनेक पैलू आहेत, सदर शोधनिबंधात त्यांच्या स्त्री सुधारणा विषयक कार्याचा आढावा घेण्याचा अल्पसा प्रयत्न केला गेला आहे.

भारतीय समाजातील स्त्री मुक्ती चळवळीचा अभ्यास करताना भारतीय समाज रचनेचा अभ्यास करणे आणि वैदिक संस्कृतीचे चिकित्सक मूल्यमापन करणे अनिवार्य ठरते. मनुवादी वर्णव्यवस्थेने भारतीय स्त्रियांना नेहमीच दुय्यम आणि हीन वागणूक दिली आहे. प्राचीन कालखंडापासून स्त्रियांचे जीवन चूल आणि मुल या चाकोरीतच अडकून पडले होते. तत्कालीन समाजात आजच्या समाजाला रानटी, अमानवी, वाटतील अशा बालविवाह, केशवपन, बहुपत्नीत्व, बाल-जरठ विवाह, सतीप्रथा अशा अनेक कुप्रथांना त्यांनी कडाडून विरोध केला

उद्देश:

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांनी स्त्रियांच्या सुधारणेसाठी अविरत प्रयत्न केले, त्यांनी केलेल्या स्त्री विषयक सुधारणांचा आढावा घेणे.

पद्धती:-

सदर शोधनिबंधासाठी ऐतिहासिक वर्णनात्मक पद्धतीचा वापर केला गेला आहे.

स्त्री स्वातंत्र्याची गरज:

भारतात महिलांचे उद्धारक अनेक झाले. परंतु कैवारी मात्र एकच झाला. बोधिसत्व परम पूज्य डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर. आपली पत्नी रमाबाईंना पाठविलेल्या पत्रात त्यांनी, 'स्त्रियांच्या उन्नती व मुक्तीसाठी लढणारा मी एक योद्धा आहे.' असे म्हटले; ते सर्वार्थाने खरे आहे. एका हाती कायदा तर दुसऱ्या हाती चळवळ अशी दोन्ही हाती शस्त्र घेऊन, स्त्रियांच्या हक्कांसाठी लढणारा असा वीर योद्धा पुन्हा होणे नाही. समस्त भारतीय स्त्रियांनी या कारणासाठी त्यांना प्रातःस्मरणीय मानले पाहिजे. आपल्या उण्यापुऱ्या ६५ वर्षांच्या आयुष्यात त्यांनी सामाजिक, आर्थिक, राजकीय, धार्मिक अशी चारही क्षेत्रे पादाक्रांत केली. स्त्रिया आणि शुद्रादी जनतेवर मनुवादी जातीव्यवस्थेने केलेल्या अन्याय अत्याचाराची चीड व त्या शोषणाला वडी पडलेल्याविषयीची यातूनच त्यांनी या देशात सामाजिक क्रांती केली.'

Dr. Babasaheb Ambedkar's Thought

Editor
Dr. Sandesh Wagh

४१. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर व त्यांचे धर्मांतर / २४७
पल्लवी शेंडे
४२. हिंदू कोड बिल / २५१
प्रा. अडलिकर जयवंती मधूकर
४३. भारतीय शिक्षण व्यवस्थेतील भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब
आंबेडकरांचे योगदान / २५७
प्रा. महेश बिन्हाडे
४४. डॉ. आंबेडकरांचे वंचित घटकांसंबंधीचे विचार / २६२
डॉ. प्रभाकर गणपत गावंड
४५. डॉ बाबासाहेब आंबेडकर आणि सामाजिक परिवर्तन चळवळ / २६६
लतीका पंकज पाटील
४६. डॉ . बाबासाहेब आंबेडकरांच्या अखिल भारतीय शेड्यूल
फेडरेशनचे निवडणुकीतील कार्य १९४२-१९५६ / २७१
डॉ . किरण चव्हाण
४७. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर : एक युगप्रवर्तक समाज सुधारक / २८०
डॉ. निळकंठ रामचंद्र व्यापारी
४८. **The Father of Indian Constitution Dr. Babasaheb Ambedkar's
thoughts on Women Empowerment in India / 284**
Dr. C.C. Chaudhari
४९. **Dr. Babasaheb Ambedkar's thought on Conversion to Buddhism / 288**
Dr. Pradnya Wagh
५०. **Revival of Buddhism in India:Dr. Babasaheb Ambedkar,
Leanings and Reality / 291**
Krishna Gaikwad

डॉ बाबासाहेब आंबेडकर आणि सामाजिक परिवर्तन चळवळ

लतीका पंकज पाटील
पीएच.डी. संशोधक,
इतिहास विभाग, मुंबई विद्यापीठ

अमूर्त (गोषवारा) : डॉ बाबासाहेब आंबेडकरांनी भारतातील शोषित वर्गाच्या सर्वांगीण विकासाकरीता सामाजिक चळवळी सुरू केल्या. त्यामागे असलेले त्यांचे सामाजिक विचार खूप महत्वाचे आहेत. कारण विचारांची रूपांतर हे कृतीत होत असते. सामाजिक चळवळींच्या माध्यमातून उपेक्षित वर्गाच्या हक्क प्रस्थापने करिता अविरत संघर्ष झाला. अस्पृश्यांना मानवी तथा मुलभूत हक्क प्रस्थापने करिता व्यापक स्तरावर जन जागृती झाली. त्यामुळे त्यांच्या परिस्थितीत बदल होवून विकास झाला.

सदर संशोधनात वंचितांच्या इतिहासातील सामाजिक अभिसारणाच्या प्रक्रियेचा अभ्यास केला गेल्यामुळे, डॉ बाबासाहेब आंबेडकरांच्या सामाजिक विचारांचे पुर्नउत्थनाच्या चळवळीतील योगदान किती बहुमुल्य आहे, हे लक्षात येते सदर अभ्यासात डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या सामाजिक विचारांतुन घडलेल्या सामाजिक चळवळीचे फलित सांगण्यात आले आहे. तसेच सामाजिक विचारांतुन घडलेल्या सामाजिक चळवळीचा अभ्यास केला गेला आहे. डॉ बाबासाहेबांचे सामाजिक विचारांचे योगदान भारतातील परिवर्तनाच्या चळवळीत अत्यंत महत्वाचे आहे. त्यामुळे भारताच्या इतिहासात व प्रत्येक अस्पृश्य माणसाच्या विचारात अमुलाग्र बदल घडून आले. सदर अभ्यासाद्वारे बाबासाहेबांच्या विचारामुळे घडलेल्या सामाजिक चळवळीचा अभ्यास केला गेला आहे. ह्या संशोधनाचा कालखंड हा आधुनिक कालखंडापूरता मर्यादित आहे. संशोधनाकरिता वर्णनात्मक पध्दतीचा वापर केला गेला आहे. अशाप्रकार डॉ बाबासाहेबांच्या महान सामाजिक विचारामुळे दलीत समाजात जनजागृती होवून त्यांच्या सर्वांगीण कायापालट झाला. हा महाड चवदार तळे सत्याग्रहाच्या माध्यमातून त्यांनी प्रथमच आपल्या शक्तीचे, व एकजुटीचे प्रदर्शन केले, आणि समाजाला बदलायला भाग पाडले.

प्रास्ताविक :

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या नेतृत्वाखाली झालेला महाड चवदार तळे सत्याग्रह व नाशिक काळाराम मंदिर प्रवेश सत्याग्रह ह्या सामाजिक परिवर्तनाच्या दृष्टीकोनात महत्वाच्या चळवळी ठरल्या. त्यातुन डॉ बाबासाहेब आंबेडकरांचे सामाजिक परिवर्तनाच्या संदर्भातील विचार प्रात्यक्षित रितीने प्रकट होतात. मानवी जिवनात मानवता हे श्रेष्ठ मुल्य आहे व त्याचा विकास होण्याकरीता समाजाची वैचारिक प्रगती होणे अत्यंत गरजेचे आहे. चातुर्वर्ण्य व्यवस्थेमुळे समाजातील खालचा समजला जाणारा शुद्र वर्ग हा वर्षानुवर्षे गुलामगिरीचे जीवन जगत होता. म्हणून सर्वप्रथम बाबासाहेबांनी वर्ण व्यवस्थेवर हल्ला चढविला अस्पृश्यांना समाजात प्रतिष्ठेचे स्थान मिळवून देणे गरजेचे होते म्हणून चळवळीच्या